

In this study the quality of Ektaspeed films has been investigated in comparison with the known Ultraspeed® film. The following features have been considered: the characteristic curve (fog, gradient and filmspeed), image resolution, graininess and the sensitivity to safe-light. Besides, ergonomic criteria have been considered and a number of dentists have been requested to give their subjective opinion about the film. The characteristic curve of the Ektaspeed film showed the same slope as compared to that of the Ultraspeed film except for higher density levels. So the photographic contrast is almost equal for both films. The film-speed of the Ektaspeed film was 1.8 times larger in comparison with the Ultraspeed film.

In respect of the other features both films were comparable.

It is a disadvantage that the Ektaspeed film will be available in only two sizes for the time being in the Netherlands (ANSI 1.0 and 1.2).

On account of these results it may be concluded that the Ektaspeed film means an important contribution to a more safe usage of radiodiagnosis in dentistry.

Literatuur:

1. *American Standards Association* (1974): American standard method for the sensitometry of X-ray films. ASA PH2.9.

2. *Barr, J. H., Stephens, R. G.* (1980): Dental Radiology, hfdst. 3 en 5. Saunders Company, Philadelphia.
3. *Fleming, R. D.* (1971): A comparative sensitometric X-ray film study. *Oral Surg* 31: 701-718.
4. *Henrikson, C. O.* (1963): The speed contrast of dental films. *Acta Radiol (New Series)* 1: 66-80.
5. *Silha, R. E.* (1981): The new Kodak Ektaspeed Dental X-ray film. *Dent Radiol Phot* 54: 32-35.

Juni 1982. Adres: Dr. P. F. van der Stelt, De Boelelaan 1115, 1081 HV Amsterdam.

REDACTIONEEL

HET NEDERLANDS TIJDSCHRIFT VOOR TANDHEELKUNDE EN DE NEDERLANDSE TAAL

'De taal is gansch het volk.'

Het motto dat aan deze bijdrage is meegegeven mag mogelijk wat veelvuldig gebruikt zijn, het geeft wel aan hoezeer de taal het meest bindende element is voor allen die zich Nederlander noemen. Dagelijks zijn wij er bij monde en bij geschrifte mee bezig. De taal vormt het voornaamste cultuurbezit van een volk, want meer dan wat ook is zij voor allen gemeenschappelijk ongeacht rang, stand of opleidingsniveau. Zij is ons sociale instrument bij uitstek.

De wetenschappelijke en vooral de technologische ontwikkeling van de twintigste eeuw maakt echter niet altijd de indruk bij te dragen tot de bloei van het taalgebruik. Het tegendeel lijkt eerder waar. Weliswaar werd door de verfijning van de informatiemedia nog nooit zoveel door en voor mensen gesproken en geschreven. Kranten, radio, telefoon en televisie, om maar een keuze te maken, zijn deze eeuw gemeengoed geworden. Het gemiddelde ontwikkelingspeil van de bevolking is aanmerkelijk gestegen en het onderwijs voor bredere kringen toegankelijk

geworden. Kortom er valt een welhaast revolutionaire toename waar te nemen in de omvang, de verspreiding en uitwisseling van kennis. De stormachtige ontwikkeling van elektronische tekstverwerking en -overdracht zal hier nog het nodige aan toevoegen. Het eind is nog niet in zicht. Analfabeten zijn schaars in dit land.

Toch mag men zich afvragen of deze stijging in kwantiteit ook de kwaliteit ten goede komt. Bij het ontbreken van al die boven aangeduide hulpmiddelen was het in vroeger tijden – en dat was in feite nog maar kort geleden – de eigenhandig en met zorg geschreven brief, die het alleenrecht bezat om kond te doen van persoonlijk nieuws, zakelijke berichtgeving, maar ook van wetenschappelijke ontdekkingen. Men denke slechts aan de brieven van onder meer Van Leeuwenhoek gericht aan de secretaris van de Royal Society te Londen nog geen 300 jaar geleden. Geleerden publiceerden door elkaar brieven te schrijven.

Het schrijven vergt een grotere mate van zorgvuldigheid in het taalgebruik dan bij spreken het geval is. Het ge-

sproken woord is vluchtig, het geschrevene blijft. Op dit laatste berust dan ook het verschil tussen spreektaal en schrijftaal. De woordenstroom van de spreker moet doorgaan; hij kan zich geen lange onderbreking veroorloven ten overstaan van zijn hopelijk geboeid en als regel onwrikbaar aan de stoel vastgenageld gehoor. De schrijver daarentegen kan zijn geestesproduct over een onbepaalde spanne tijds vervolmaken; hij kan het in alle vrijheid laten liggen en weer oppakken. Het zal duidelijk zijn dat niet alle taalgebruik gelijk is en dat de geschreven taal controleerbaar, reproduceerbaar en daarom maatgevend is voor het culturbesef van wie haar hanteert. Het blijft dus een waagstuk.

Wie de taal gebruikt is bezig de taal te herscheppen of hij nu spreekt of schrijft. Het collectief van een volk herschept en verandert dus dagelijks de taal. Wie schrijft draagt daarbij de grootste verantwoordelijkheid voor het in stand houden van ons cultuurbezit. Milieuvervuiling, wij lezen het dagelijks, is een sluipend kwaad. Zo is het ook met de taalvervuiling gesteld. Radio en televisie geven daarvan soms schrille voorbeelden. Het lijkt vaak een modieus verschijnsel om platte benamingen uit de achterbuurt (bestaat die nog?) te hanteren, zelfs waar dat niet functioneel is. Voor het gebruik van schuttingwoorden in de ondertite-

ling van buitenlandse televisieproducties gaat men niet opzij, ook waar de oorspronkelijke tekst er geen aanleiding voor geeft. Wie bezwaren maakt wordt voor ouderwets of élitair versleten. Over grammatica, de structuur van de woordenbrij, wordt hier maar niet gesproken.

Waarom deze lange boutade over de taal in dit tijdschrift? Een redactie is uiteraard wat vaker en wat bewuster bezig met bovengeschetste materie. Zij heeft een aantal verplichtingen en verantwoordelijkheden en daartoe behoort ook het behoeden van dit cultuurbezit; min of meer ongewild en noodgedwongen, ja zelfs opgedrongen. Want ook de auteurs van ons tijdschrift zijn niet van alle smetten vrij, al zijn zij heilig bij bovenaangeduide tekstschrijvers. Toch moet het besef leven dat goed wetenschappelijk werk wereldkundig gemaakt moet worden in verzorgd Nederlands. 'Van belang is wát ik schrijf, niet hóe ik het schrijf.' Deze historische uitspraak is opgetekend uit de mond van een onzer wetenschappelijke coryfeeën en is typerend voor een cultuurbarbarisme zonder weerga, een ontkenning van wat boven werd betoogd. Juist van een cultuurdrager – wetenschap is toch ook cultuur – zou je dit niet mogen verwachten.

Wij willen daarom een lans breken om ook in de wetenschappelijke schrifturen de taalvervuiling tegen te gaan. Waar gaat het om? Niet om de verschrijvingen, de punten en de komma's, het soms minder fraaie Nederlands, zelfs niet om de taal- of stijlfouten. Die haalt de redactie er wel uit, hoewel een zichzelf respecterend auteur daar geen genoeg mee zou moeten nemen.

Wij doelen hier op ernstiger zaken die onder de noemer gebracht kunnen worden van gemakzucht en luiheid en minachting voor de lezer. Deze kwalificaties klinken wat hard en onvriendelijk, zij zijn wat onduidelijk zonder toelichting met enige voorbeelden. Een

auteur die in zijn teksten termen, benamingen of afkortingen gebruikt, waarvan voetstoots kan worden verwacht dat er buiten de kring van ingewijden slechts weinigen de betekenis zullen begrijpen, heeft een hautaine minachting voor zijn lezers, beschikt over een mateloze ijdelheid of is grenzeloos naïef. Soms is het onvermijdelijk om in plaats van een lange omschrijving een afkorting te gebruiken, bijvoorbeeld (niet: b.v.) O.A.C. voor orale anticonceptiva of HBsAg voor hepatitis B oppervlakte-antigeen of, om dichter bij huis te blijven, O.P.K. voor opgebakken porseleinen kroon. In die gevallen is het op zijn minst hoffelijk en soms hoogst noodzakelijk voor een goed begrip van de lezer om dergelijke benamingen de eerste maal voluit te schrijven met de verderop in de tekst gebruikte afkorting tussen haakjes erachter. Ook termen gebruikelijk in een zeer gespecialiseerd gebied dienen bij eerste toepassing te worden toegelicht. Het is heel begrijpelijk dat niet iedere specialist het kennisniveau van zijn lezer of gehoor goed weet te taxeren. Te laag is vervelend en te hoog geeft ergernis. Beide zijn slecht voor een goede overdracht van kennis.

Overigens, alle op de Nederlandse taal terug te voeren afkortingen (b.v., d.w.z., m.b.t., t.a.v., t.b.v.) getuigen van gemakzucht. Zij worden in de spreektaal zelfs niet gebruikt. Zij kunnen soms eenvoudig door een leesteken (:) of een voorzetsel (voor, door) worden vervangen. Afkortingen echter die zinvol zijn kan men moeilijk afwijzen, zoals boven reeds is aangegeven. Dit geldt in versterkte mate voor de wereld van de automatisering. Voor computers zijn coderingen onmisbaar.

Een ernstige vorm van taalvervuiling vormen de vreemde woorden, meestal ontleend aan de Engelse taal. Vaak moeten wij Engelse termen omschrijven bij gebrek aan een goed Nederlands equivalent. Wij hebben moeite met het maken van nieuwe woorden, in tegenstelling overigens tot onze

Vlaamse zuiderburen, die dat blijkbaar met een benijdenswaardige lucht-hartigheid zo maar even doen. Zij willen het ook bewust. Zo niet de Nederlander. Hij vindt het maar gek staan. Misschien ook vindt hij het vreemde woord deftig of geleerd en, mits goed uitgesproken, een bewijs van eruditie. Wij houden het op gemakzucht, taalar-moede en gebrek aan oorspronkelijkheid. Het is immers al te gemakkelijk om met het vergaren van kennis uit de buitenlandse literatuur ook maar meteen de vaktermen over te nemen.

Wij zullen het met een voorbeeld illustreren. Enige decennia geleden was het gebruikelijk om het mechaniek, dat de gedeeltelijke prothese aan een gebitselement bevestigt, te betitelen als een 'klammer'. Bevond zich aan dit werkstuk ook nog een linguale beugel, dan sprak men zelfs van een 'klammerbar-prothese'; aan het Engels en het Duits ontleend dus. De 'klammer' is een 'anker' geworden: een goed Nederlands woord, dat snel is ingeburgerd dank zij consequente toepassing in voordrachten en publikaties en vooral ook in de opleiding. Meestal gaat het initiatief gelukkigerwijs van de docent uit. Het zij verre van ons hier het beschuldigende vingertje te heffen. Wel zouden wij wetenschappelijke werkers, klinici en vooral docenten voor zover nodig willen aansporen voor de vele buitenlandse benamingen een gelijkwaardig Nederlands woord te bedenken. Het moet niet moeilijk zijn. Een aantal vakgebieden zijn reeds voorgegaan. Er is wat te doen tegen 'crowding' en 'end to end'-relatie, tegen 'immediate' prothese en 'spoon', tegen 'inlay' en nog vele andere fraaie termen. Het blijft slordig om niet de voorkeur te geven aan een goed en duidelijk Nederlands woord. Wij zouden in dit verband willen pleiten voor een permanente commissie voor het vaststellen van tandheelkundige benamingen. Benaming, definitie en ordening staan aan de wieg van alle wetenschap.

v.S.

MENINGEN

De rubriek 'Meningen' is ingesteld ten einde bij te dragen aan de opinievorming binnen de tandheelkundige professie. Met een zekere regelmaat zullen hierin ook redactionele commentaren verschijnen. Daarnaast kunnen deze kolommen ter be-

schikking worden gesteld van diegenen, die onder eigen verantwoordelijkheid hun inzichten willen vastleggen over onderwerpen die ook de redactie van belang acht voor de lezerskring van dit tijdschrift.

TOELICHTING BIJ DE ARTIKELENSERIE OVER 'MAATSCHAPPELIJKE VERANTWOORDELIJKHEID'

De Subfaculteit der Tandheelkunde in Groningen houdt drie keer per jaar een Subfaculteitsconferentie. Tijdens deze Subfaculteitsconferenties worden thema's behandeld die in verband staan met de interne beleidsontwikkelingen. De te behandelen onderwerpen hebben betrekking op onderwijs, onderzoek, maatschappelijke aspecten en organisatie.

De doelstellingen van de Subfaculteitsconferentie zijn als volgt omschreven:

- Het uitwisselen van informatie over allerlei zaken die samenhangen met de beleidsvernieuwingen in de Subfaculteit zoals die omschreven zijn in de beleidsplannen van de Subfaculteit.
- Het vaststellen van de implicaties van beleidsvernieuwingen voor de opbouw en organisatie van de Subfaculteit en voor ieders eigen werksituatie.
- Het zich bewust worden van de met de beleidsvernieuwingen gepaard gaande gedachten en ideeën en verder van de eigen rol in het proces van vernieuwingen. Vernieuwingen vergen een bewustwordingsproces waaraan veel tijd en aandacht moet worden besteed.
- Het bieden van mogelijkheden aan de leden van verschillende vakgroepen elkaar op informele en ontspannen wijze te ontmoeten. Dit ter verhoging van wederzijds begrip en om de onderlinge contacten te bevorderen.

De Subfaculteitsconferenties worden georganiseerd voor de leden van de vakgroepsbesturen. Verder zijn aanwezig de

leden van het Bestuur van de Subfaculteit en diegenen die belangrijke functies bekleden in de Subfaculteit. In totaal zijn ongeveer 30 personen betrokken bij het gebeuren. De bedoeling is dat de leden van de vakgroepsbesturen het besprokene aan de orde stellen in de eigen vakgroepen. Dat kan gebeuren gedurende de stafopleiding of andere stafbijeenkomsten.

Tijdens de Subfaculteitsconferentie op 16 oktober 1980 is het onderwerp 'Maatschappelijke verantwoordelijkheid' behandeld.

Na een inleiding van Prof. Drs. O. Hokwerda, spraken achtereenvolgens Drs. J. J. Carpay over 'De Maatschappelijke verantwoordelijkheid van tandarts en professie', Prof. Dr. T. Pilot over 'Maatschappelijke verantwoordelijkheid en de rol van een Subfaculteit', Dr. M. Christiaens over 'De patiënt, centrum van een tandheelkundige gezondheidszorg' en Prof. Dr. A. C. M. van de Poel over 'Maatschappelijke verantwoordelijkheid van de tandarts als academisch opgeleide'.

Subfaculteiten, individuele docenten, professie en individuele tandartsen zullen allen, op eigen wijze, vanuit een besef van maatschappelijke verantwoordelijkheid inhoud moeten geven aan hun handelen.

De behandeling van genoemd thema was bedoeld om meer zicht te verkrijgen op wat maatschappelijke verantwoordelijkheid inhoudt. Het bleek een moeilijk onderwerp te zijn. Tot nu toe heeft men zich in de tandheelkundige gezondheidszorg niet diepgaand bezonnen op deze materie. Dit is reden de verschillende inleidingen ter nadere kennismaking in brede kring aan te bieden.

September 1981.

O. Hokwerda

MAATSCHAPPELIJKE VERANTWOORDELIJKHEID

INLEIDING TOT DE BEHANDELING VAN DIT THEMA OP DE SUBFACULTEITSCONFERENTIE
OP 16 OKTOBER 1980

O. HOKWERDA

Trefwoorden: Sociale tandheelkunde - Onderwijs - Samenleving - Professie

De voorbereiding van de behandeling van het thema 'Maatschappelijke verantwoordelijkheid' op een Subfaculteitsconferentie bleek moeilijk. Binnen de professie is hierover, afgaande op de literatuur, in het algemeen weinig nagedacht. De tandheelkundige en maatschappelijke ontwikkelingen in de huidige periode dwingen ons echter hieraan nader aandacht te besteden.

De directe aanleiding voor de behandeling van het thema 'Maatschappelijke verantwoordelijkheid' was de bespreking van het thema 'Gezondheid en Gezondheidszorg' tijdens de voorafgaande Subfaculteitsconferentie.

Gedurende deze conferentie hebben wij ons bezonnen op het begrip gezondheid, op het functioneren van de tandheelkundige

gezondheidszorg en op de toekomstige rol van de tandarts. De omschrijving van wat onder gezondheid is te verstaan werd geplaatst in het kader van een bespreking van het medisch model versus het positief gezondheidsbegrip. Bij een benaderingswijze overeenkomend met het medisch model ligt de verantwoordelijkheid voor de zorgverlening in belangrijke mate bij de beroepsbeoefenaar. Bij het handelen vanuit het positief gezondheidsbegrip wordt de verantwoordelijkheid van het individu voorop gesteld.

Bij het bespreken van het functioneren van de tandheelkundige gezondheidszorg ging het om de vraag welke functie de tandheelkundige gezondheidszorg in de samenleving moet vervullen. Het wordt als de verantwoordelijkheid van de professie beschouwd de doelen van de tandheelkundi-